

atque extra confessionis tribunal faciendam. Ad quod tamen, si recte rem consideres, etiam alius, qui confessarius non fuerit, teneretur, si illam proximi necessitatem sciret. Quare confessario maxime propterea nunc monendi obligatio incumbit, quod confessio excepta ipsi illius necessitatis notitiam dedit: neque id tacendum est, paulo gravius legem caritatis tunc urgere, quando cum gravi culpa in ipsa confessione necessitatem poenitentis non sublevavit.

3. Poenitentiam sacramentalem non imposuisse, videri quidem potest defectus negative commissus: attamen quum id ad munus confessarii principale, quod ex quasi-justitia exercere aut complere debeat, recte referatur, ille defectus potius ex justitia reparari debet. At confessarius quum adeo grave damnum neque poenitenti, neque alteri intulerit, et ipse, poenitentiam in se assumptam, aliquatenus supplere possit, propter incommodum notabilius subeundum facilius excusabitur ab errore extra confessionem emendando.

4. Aliquando ex adjunctis studiosum silentium considerari debet ut *positivus influxus* in poenitentem. Quare error sic commissus pro *positivo* haberi debet, et reparandus est secundum princip. II. V. Gobat ib. 299.

⁴⁷⁵ Pro coronide addo quaedam axiomata et brevissima documenta, quae confessarius, maxime quando novitius adhuc est, prae oculis habeat ad acquirendam necessariam prudentiam et dexteritatem. Dedi ea ex Gobat tr. 7 n. 321 sqq.

1. Confessionibus auditis, confessarius apud se consideret, num qua in re erraverit, ut postea a simili errore caveat.

2. Attendat auream regulam a viris doctis et piis commendatam: quum ad sacramentum poenitentiae accedere sit unum ex difficilioribus officiis, quae in lege gratiae praecipiantur, confessarius studeat, quoad fieri possit, minus difficilia redere, quae ad hujus sacramenti usum et susceptionem spectant.

3. In absolvendis retinendisve peccatis, in poenitentia majore vel minore imponenda salus poenitentis ejusque major utilitas spiritualis prima regula esto.

4. Caveat confessarius, aliquid esse peccatum mortale dicere, quod certus non est esse mortale.

5. In dubiis circa restitutionem similiaque onera imponenda benigniorem confessarius sequatur theologorum sententiam, si modo sit vere probabilis.

6. Praesumere debet confessarius posterior, priorem munere suo bene functum esse. Quare quoad praeteritas confessiones praesume, confessarium alterum satisfacisse quoad interrogationes, monita restituendi etc., nisi certo deprehendas, eum errasse.

7. Non contrahitur, neque accusanda est malitia circumstantiae speciem mutantis, nisi poenitens, quando peccavit, sciebat aut saltem dubitabat confuse de contrahendo propter illam circumstantiam speciali peccato. — Quod usui esse debet praecipue tum, quando circumstantiae malitia solis doctis viris nota est.

8. Confessarius non debet esse nimis scrupulosus in interrogandis iis, quae poenitentem commisisse *possibile est*, sed tantum ea interrogare debet, quae commissa esse *probabiliter* credit: neque credere vel suspicari debet sine fundamento.

9. Confessarii est, nosse circa unam eandemque rem sententias plures, si quae sunt, practice probabiles: quo possit pro diversa poenitentium conditione atque utilitate modo una, modo altera uti, eamque, si minus praescribere, saltem suadere.

Caput IV.

Diversarum confessarii obligationum et munerum ad diversa poenitentium genera applicatio.

Erudite hac de re tractarunt praeter alios: S. Alphonsus *praxis confessarii*, Mart. Fornarius *institutio confessariorum*, Reuter *neococonfessar.*, Lacroix *theol. mor.* l. 6 p. 2 n. 1797—1932, Tob. Lohner *instructio de conversatione apostolica*, et *instructio pastorum*, Scaramelli *directorium asceticum*, et *directorium mysticum*, Scavini *theol. mor.* ed. recent. in vol. IV. *appendices*, Benger *theol. pastor.* (Pastoraltheologie), Gaume *Manuel des confesseurs*, Tapphorn *administratio sacramenti poenitent.* (Verwaltung des Buss sacramentes), Probst *theoria curae animarum* (Theorie der Seelsorge): quamquam non omnia, quae in singulis scriptoribus reperiuntur, velim commendata habere.

Modus agendi cum diversis poenitentibus eosque in via salutis et⁴⁷⁶ perfectionis dirigendi ex multiplici capite diversus esse debet, videlicet 1) diversus pro diverso ingenio et indole, ita ut, qui indole cholericus, sanguinea, phlegmatica, melancholica utuntur, non eadem ratione tractandi sint in remediis, quae praescribantur vel consulantur ad vitia debellanda atque exstirpanda, aut in aliis monitis et exhortationibus, quibus in via perfectionis dirigantur: alii enim erigendi, alii reprimendi sunt; 2) diversus pro diversa habituali conscientia: circa quae confer, quae dicta sunt de conscientia laxa atque scrupulosa diversisque ejus speciebus; 3) diversus pro diverso poenitentium statu atque vitae conditione: quae hic potissimum attendenda sint, exposita habes in doctrina de diversis statibus et in quarto decalogi praecepto; 4) diversus pro diversis obligationibus, quae extrinsecus poenitentibus oriri possunt: in condonandis injuriis inimicitiisque deponendis, in restitutione sive bonorum fortunae sive famae facienda. — Sed haec suis locis notata sunt, quando illas obligationes explicavimus; quare ea nunc praetermittimus.

Hic 5) ad eam solam diversitatem poenitentium attendimus, quae magis intrinsecus cum sacramento poenitentiae ejusque partibus cohaereat, atque ministro sacramenti graviores difficultates excitare possit, idque

- a) quidem propter difficultatem deprehendendi *necessariam in poenitente instructionem*, ut in pueris, rudibus etc.
- b) propter difficultatem *dijudicandi necessariam poenitentis dispositionem*, ut in occasionariis et recidivis,
- c) propter difficultatem *conservandi atque augendi poenitentis dispositionem*, ut in tentatis et afflictis, vel piis,
- d) propter difficultatem *extremi periculi praecavendi*, ut in moribundis.

Quare haec distinctis paragraphis et articulis tractabimus.

Articulus I.

De agendi ratione cum iis, in quibus necessaria instructio facilius desideretur.

§ 1.

De confessione puerorum.

477 1. Quando in tenera aetate pueri sive puellae confitendi causa accedunt, videndum est, nisi aliunde constat, satisne ratione polleant. Si enim in ipso confessionali clathris ludunt vel digitis et pileo, si circumspiciunt ad socios similiaque agunt, generatim magna praesumptio contra perfectum usum rationis est, ita ut, nisi aliunde de rationis usu melius constat, extra necessitatem mortisve periculum saltem communiter non sint absolvendi: sine causa enim sacramentum fere certae nullitati exponitur. Nam pueri, si modo usum rationis attigerint, potissimum in prima confessione, quam instituturi sunt, generatim magna rei sanctitate percillantur atque majore reverentia mentisque recollectione agunt.

2. Si usu rationis puer pollet, propter mentis instabilitatem et levitatem non raro periculum subit, levius agendi circa dolorem et propositum; admonitione confessarii autem facile juvari potest, quum in tenera aetate animus veritates illas divinas et aeternas magno affectu suscipere et alte imprimere soleat, si serio et considerate proponuntur. — Igitur magnopere in eam curam confessarius incumbere debet, ut levitate pueri sive puellae superata, intimum dolorem firmumque propositum saltem circa unum alterumve principale peccatum, si quod mortale non habetur, verbis praeuendo cum poenitente eliciat.

478 3. Non erit abs re monere confessarios, ut dispiciant, num forte quaedam peccata a puero habeantur pro gravibus, quae nec gravia nec ita periculosa sint. Nam prorsus evelli debet hac in re erronea conscientia, quam non raro pueri ex imprudenti exaggeratione certorum peccatorum ex se levium concipiunt. Quamquam ex altera parte id etiam curandum est, ut levissimi etiam peccati horrorem retineant vel concipiant, modo discrimen peccati mortalis et venialis edocti sint. Quod nota praecipue de mendaciis, furtulis etc.

4. Magna cura et prudentia opus est in tractandis rebus turpibus, ne puer vel puella discat, quae nescivit, neve pergat in iis, quae objective illicita sunt — etsi eorum malitia non ita perspecta sit poenitenti — et quorum emendatio in dies difficilior evadat. Quae si deprehenduntur committi, poenitens prorsus monendus et omni modo retrahendus est a prava consuetudine.

5. Neque id praetermitti debet, grave periculum proximamque peccandi occasionem oriri posse, si pueri puellaeque in eodem lecto dormiant. Qua in re, si accidit, severe arguendi sunt parentes, nec facile admittenda est excusatio propter loci angustias. Imo si infantes aetatem plenae rationis attigerunt et mali suspicio utcumque capi potest, ejusmodi pessima consuetudo nunquam positive permittenda, sed, quantum fieri potest, stirpitus evellenda est; quod si fieri impossibile fuerit, saltem periculum imminuendum est eo, quod parentes filios suos atque filias vestitas lecto committant atque invigilent, donec somno sese dederint; atque insuper id omnino efficiant, ut unus ex filiis, cui fidere melius possint, ipsos prorsus

moneat, quum primum aliquis ex reliquis minimum quid committere conatus fuerit, quod minus deceat.

6. Ceterum si ex confessione puerorum confessarius cognovit occasi-⁴⁷⁹onem proximam, ipsos pueros tractare debet sicut alios in occasione proxima constitutos, eosque etiam aliquando adigere debet, ut apud parentes instent pro separatione. Neque videtur aliqualis suspicio aut infamatio apud ipsos parentes tanti semper aestimari debere, quando sunt pueruli, quanti alias diffamatio aestimatur. Universim autem benigne semper suscipiendi sunt pueri; graviter enim delinquat confessarius, qui moroso et aspero tractandi modo eos a confessione deterreat.

Juvat notare ex Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 11 cap. 4 n. 8, quae statuta fuerint in Conc. Mediol. IV.: „Parochus, ut diligentissime poterit, et Episcopus imprimis, tum auctoritate sua, tum etiam, si opus erit, saecularis magistratus ope implorata, id maximopere curet, ut ne cum femina quocunque vel arctissimae propinquitatis gradu conjuncta mas simul cubet, etiamsi ambo puerili aetate sunt, ita tamen grandiusculi, ut aliqua inde suspicio, periculum, occasiove impuri flagitii committendi existere possit. Nec vero paupertatis, angustaeve habitationis excusationi locus facile relinquatur, quominus istiusmodi impuratum occasio omnis praecidatur; quum humi potius atque adeo sub dio jacere satius esset.“ Pergit Ben. XIV.: „Item in synod. Fulginatensi anno 1722 illud idem praescribitur, et prohibitio redigitur ad eos, qui septimum annum compleverint; dein inter casus Episcopo reservatos recensetur eorum delictum, qui, curam gerentes filiorum aut nepotum diversi sexus, permittunt eos simul, mares nimirum et feminas septennio majores, in eodem lecto cubare.“ — Nihilominus accidere potest, ut etiam adulti diversi sexus simul dormientes nihil mali agant neque mali periculum suspicentur: quare, si hoc contingit, quid indulgeri possit, prudentiae confessarii relinquitur.

7. Optime monet Benger, pueros et puellas ante confessionem immediate esse praeparandos, maxime ad dolorem; odium peccati iis instillandum esse, etiam venialis, — addo tamen: ne unquam venialia pro gravibus tradantur! — etiam de sigillo a sacerdote servando eos institui debere.

§ 2.

De confessione rudium.

Sufficit pauca haec practice notasse:

1. Saepe homines, alioqui rudes, in negotio salutis et rerum supernaturalium aequae bene, imo melius instructi apparent, quam qui in rebus humanis optime sunt versati. Verum non semper ita instructi reperiuntur. Quare tum ex accusatione, quam faciunt, tum ex responsis, quae dant, confessarius judicare debet, utrum in necessariis etiam tunc instrui debeant, necne.

2. Ante omnia etiam ii, qui in enumerandis peccatis negligentes non sunt, monendi sunt de dolore et proposito eliciendo: nisi aliunde constat, eos bene hac in re instructos et sollicitos esse. Porro id maxime inculcandum est, ut, antequam confessionale ingrediantur, peccati offensaeque divinae malitiam serio perpendant atque in dolore sese exerceant: non ita raro enim invenire est poenitentes, qui putent sufficere, ut post receptam absolutionem dolorem excitent vel potius aliquam formulam contritionis recitent.

Imo etsi homines rudes se dolorem elicuisse fatentur, nihilominus etiam videndum est atque curandum, ne cum sola formula recitanda contenti fuerint. Quare plerumque praestat, sive per modum exhortationis, sive per modum orationis cum illis ad Deum fundendae motiva doloris subministrare, ita ut attente audientes eo ipso in animo necessarium actum doloris et propositi concipiant.

⁴⁸¹ 3. Si vix habent, quod accusent, videndum est, unde defectus materiae accusationis oriatur. Fieri enim potest, ut propter uniformem vitam et continuos labores occisiones peccandi vix habuerint atque ita a gravioribus peccatis etiam per longum omnino tempus abstinerint, leviora autem non ita aestiment. Quod si ita factum esse apparet, paululum juvandi sunt poenitentes, ut etiam leviora peccata vitare proponant; securitatis causa dolorem elicere doceantur de graviore aliquo peccato anteactae vitae.

Si nihil certae materiae extundi potest (incertam materiam voco non solum res objective dubie peccaminosas, sed etiam peccata quidem certa, at leviora neque cum *certo dolore sufficienti* accusata), quando ab aliquot mensibus poenitens non est confessus, de cetero autem neque incurius suae salutis invenitur: sub conditione absolvi potest, post dolorem de peccatis gravioribus in genere elicito. Lacroix l. 6 p. 2. n. 1808.

Si ratio deficientis accusationis non tam est defectus materiae in se spectatae, quam potius defectus examinis, poenitens monendus est de obligatione discutiendae conscientiae. Relinquitur autem prudentiae confessarii, utrum putet, se posse interrogationibus illum defectum supplere, an potius poenitentem dimittendum esse judicet, ut post quadrantem vel semihoram revertatur.

Cum omnibus illis, qui cum praeparatione tam manca poenitentiae tribunali se sistant, dolorem et propositum etiam elicendum esse, idque rem summi momenti esse, vix est, quod moneam. Qui enim in aliis partibus deest necessariis, etiam doloris sufficientis concepti argumentum non praebet. De modo vero cum rudibus dolorem excitandi utiliter confertur Lacroix l. c., Reuter *Neoconfessarius* n. 116. Generatim optimum est, exordium sumere a similitudinibus rerum et relationum naturalium atque sensibus subjectarum.

⁴⁸² 4. Aliquando vero defectus accusationis ortum habere potest ex plena inscitia poenitentis, quae etiam necessarios fidei articulos comprehendat. De quibus omnino instruendus est.

Deprehensa igitur tali inscitia, utiliter observatur, quod Reuter l. c. n. 117 et Lacroix l. c. n. 1809 tradunt: „Quod si quis ita stupidus et hebes reperiatur, ut nec possit apprehendere necessaria necessitate medii, conetur confessarius intelligere, utrum hebetudo orta sit ex peccatis quibusdam, quae mentem obcaecant, ut sunt luxuria et ebrietas, an vero ex naturali complexione¹. Si prius, differatur absolutio et prius abducatur

¹ Sane intelligit auctor eam hebetudinem, quae confessario relinquat solum aliquod dubium de capacitate intelligendi veritates maxime necessarias, non certitudinem tantae inscitiae: alioqui frustra conaretur cum poenitente elicere actus fidei, spei etc. utpote impossibiles. Ceterum nemo adeo incapax erit, nisi sumas eos, qui propter defectum rationis infantibus adnumerandi sunt, peccandi nondum capaces.

a peccatis, quia irrita erit instructio¹, durante impetu passionum. Si posterius, sitque poenitens bonae voluntatis et innocentis vitae, inducatur ad elicendum actus fidei, spei et dilectionis Dei (cum dolore etc.) secundum ejus capacitatem, et sic dispositus absolvatur sub conditione permittaturque accedere ad Sacram Communionem. Indicium est, hebetudinem provenire ex naturali complexione, si ad temporalia quoque hebes sit, si non male vivat, bonaque sit voluntatis; si autem ad temporalia sit solers et industrius, suspicio est hebetudinem provenire a peccatis. Unde discrete examinandus erit de peccatis luxuriae. — Si autem ita hebes esset, ut nullam cognitionem de mysteriis fidei formare posset, fatuo vel infanti comparandus videretur. — Denique si hebetudo nata esset ex senectute, et senex antea scivisset necessaria medii, etsi non ita clare jam videretur ista credere, absolutio et S. Communio ei dari posset. Si vero ista ignorasset, laborandum esset, ut cito addisceret, quum crescente senio decrescat magis capacitas.“

5. Cum hominibus rudibus et inferioris conditionis confessarius ex una quidem parte aliquando severiore agendi et loquendi modo uti potest eos increpando, si durioris sunt ingenii peccatisque dediti neque in iis detestandis diligentes, ex altera autem parte multum cavere debet, ne eos duritie repellat, sed in id incumbere, ut eos soletur Deoque lucretur. Nam mirum est, quantopere etiam rudiores homines duriusculo agendi modo offendantur atque magis quam exculi deterreantur, benignitate vero atque affabilitate attracti, ad bonos mores cum magna docilitate efformentur.

§ 3.

De semifatuis.

1. In dijudicandis iis hominibus, qui ratione plena non utuntur, im-⁴⁸³ primis distingui debet et investigari, utrum 1) sint certo plene fatui; an 2) certo plene fatui non sint, sed semifatui tantum, ita ut inter bonum et malum morale distinguere atque actus etiam supernaturales elicere possint; an 3) dubium hac de re maneat.

2. Pro diversa hac conditione diversimode agi cum illis debet. Nimirum si constat, hominem esse semifatum tantum, et alioqui piae indolis, nihil obstat, quominus saepius ad sacramenta admittatur. Reuter *Neoconf.* n. 192 cum Gobat dicit, eum absolvi posse singulis mensibus, si hinc et nunc judicetur habere saltem imperfecte actus ad poenitentiam necessarios. — Si vero major malitia in eo deprehenditur, ita ut fortasse sufficiat ad mortale peccatum committendum, magis etiam urgere potest necessitas eum absolvendi, ne maneat in peccato fortasse commisso, sed etiam major necessitas eum plenius per dolorem aliosque actus disponendi.

3. Si prudens dubitatio est, utrum usus rationis tantus sit, quantus sufficit ad peccatum actusque morales et supernaturales, annon: absolvendus ille homo est sub conditione: 1) omnino in articulo mortis, 2) imo etiam aliquoties in vita, saltem in Paschate, v. Reuter ib.; 3) alias etiam,

¹ I. e. compleri per absolutionem instructio nondum potest: ceterum statim aliquam instructionem de actibus necessariis, imo maxime de contritione et caritate, qua se ipsum homo, si velit, juvare possit, dandam esse, nemo non videt.

quando affert materiam, quae aut ex se mortale peccatum sit, aut in qua timeri debeat, ne forte homo ille subjective graviter peccaverit.

Absolutio quidem semper danda est *sub conditione*; attamen etiam praemitti debet instructio de necessariis actibus, qui ope confessarii ejusque auxilio a poenitente eliciantur.

§ 4.

De surdis et mutis.

484 1. De integritate confessionis a talibus hominibus exigendae vide, quae supra dicta sunt n. 328. E scripto scilicet confiteri, non est res certae obligationis, at sane esse potest consilii. Signis autem mutos, quantum fieri possit, confessionem complere debere, habes ibidem l. c.

2. Istorum hominum curam parochus eatenus majorem gerere debet, ut eos instruendos curet, ut ex seipsis satis praeparati ad confessionem accedere assuescant; atque locum separatim illis destinet, ubi libere cum iis agi queat, quoniam in ipso confessionali sine sigilli violatione ejusve periculo non omnia possunt tractari.

3. Si quis surdus idemque mutus est, certe temporibus nostris satis instrui potest. Curari autem debet, ut ab eo instruatur, qui eum etiam christianam doctrinam doceat, atque bene instituat in actibus fidei, spei, caritatis, doloris et propositi eliciendis, idque ex propriis uniuscujusque actus motivis formalibus; neque solis libris precatoriis hac in re fidendum est, quum reperiantur in iis formulae, quae ne essentialia quidem motivum necessarium actuum contineant.

De confessionis autem integritate hominis surdi ejusdemque muti confessarius utique sollicitus esse non debet. Agat, quantum fieri potest, signis; aut, si poenitens vult, scripto: verum observa, confessarium non obligari, ut scripto faciat interrogationes atque ita extorqueat responsa; id enim odiosum est poenitenti, neque ipse poenitens ad responsa scripto danda, quibus compleat suam confessionem, tenetur.

Articulus II.

De agendi ratione cum iis, in quibus difficultas est judicandi de sufficienti dispositione morali.

485 Magnum negotium facessunt confessario poenitentes occasionarii, et consuetudinarii recidivi: quum, ut supra jam dictum est, non raro contra eorum sinceram atque firmam voluntatem prudens praejudicium oriri possit.

Quare hic fusius explicandum assumpsi, quomodo cum hujusmodi hominibus agi debeat. Primum exponam doctrinam de occasione, et quaenam sit obligatio eam auferendi; dein quaenam ratio habenda sit consuetudinis et relapsus; demum breves regulas subtexam, quae aliquam practicam agendi normam subministrent.

§ 1.

De occasione peccandi.

Praenotanda:

1. Occasio peccandi in genere est quaedam circumstantia homini extrinsecus adjacens, quae eum alliciat et pertrahat ad peccatum.

2. Occasio dicitur aut *remota* aut *proxima*, prout periculum labendi leve est, aut grave et instans: proxima dicitur *absolute proxima*, si pro omnibus hominibus communiter hoc periculum exstat, *relative proxima*, si pro certo homine, accedente peculiari dispositione, illud periculum adest.

Porro proximam esse occasionem, colligitur 1. ex tristi experientia lapsus, si nimirum homo, quando versabatur in illis circumstantiis plerumque aut saltem satis frequenter re ipsa peccavit: si autem notabiliter rarius peccavit, quam victor mansit, occasio ex lapsuum experientia proxima dici nequit: cf. Reuter *Neoconf.* n. 168; 2. colligitur ex vehementi tentatione, cui homo in illis circumstantiis exponitur; nam etsi lapsus nondum accidit, tamen vehementem tentationem *temere* subire nunquam non secum fert grave omnino labendi periculum: quod *ex dogmate* plane constat.

3. Occasio dicitur continua seu *in esse* aut non-continua (*non in esse*), prout circumstantia illa alliciens hominem habitualiter comitatur, ut persona in eadem domo habitans, turpis statua, quam dominus definet etc.; aut tum tandem homini adjacet, quando sese in haec vel illa adjuncta ingerit, ut sunt v. g. cauponae frequentatio et similia.

4. Occasio dicitur *libera* aut *necessaria*, prout homo, si vult, eam remove sive omittere moraliter potest, aut hoc non potest. Non posse dicitur etiam ille, qui sine incommodo *magno* notabilive damno eam occasionem vitare nequit, e. g. alioqui subiturus infamiam, gravem penuriam etc. — Si vero leve est damnum vel incommodum, occasio debet dici libera.

Quibus notatis, haec statuenda sunt principia:

I. Occasio proxima libera peccandi graviter, sive absolute sive 486 relative proxima, omnino vitari debet, ita ut ipsam libere sustinere sive adire jam sit peccatum mortale.

II. Occasionem proximam necessariam vitare seu auferre, non absoluta quidem obligatio est; at obligatio gravis est disjunctiva, sc. aut opportunis remediis eam reddendi remotam, aut eam, quacunque difficultate spreta, auferendi.

III. Occasionem remotam non auferre, etsi specialis causa eam subeundi non adsit, ex se grave peccatum non est, modo maneat occasio *remota*, atque voluntas determinata sit ad repellendam tentationem, si qua oriatur. Verum quo majus est periculum intra ipsos fines remotae occasionis, eo gravius est etiam peccatum veniale, quod ille committit, qui sine causa istud subit periculum: accedente autem ratione plus minusve gravi, omne peccatum abest, modo, ut dixi, voluntas firma persistat non peccandi.